

Magyar Állami Eötvös Ösztöndíj 2022/2023

A zanzibári utcai falfestészet nyomában

Gwizdala Dáriusz

Beszámoló

1. Előzmények

2022 márciusában pályázatot nyújtottam be a Magyar Állami Eötvös ösztöndíjra.

Célország: Tanzánia (Zanzibár)

Időtartam: 5 hónap

Fogadóintézmény: State Univeristy of Zanzibár

A projekt célja: A zanzibári utcai falfestészet kutatása, ezzel párhuzamosan kreatív közösségi alkotó projekteket megvalósítása, a kölcsönösen átélhető interkulturális együttműködés jegyében.

2. Bevezető

Először is szeretném megköszöni a lehetőséget, hogy résztvehettem a 2022/2023-as Magyar Állami Eötvös Ösztöndíj programban. Már maga a pályázat elnyerése is fordulatokkal volt tele. Ugyanis pályázati projektem az értékelés során tartalékos státusba került. Ez egy ideig reményteljes várakozást jelentett, de pár hónap elteltével új kihívások felé kellett fordulnom, melyek továbbra is Zanzibárra fókuszáltak. Elérkezett 2023 márciusa, és a lehetőség, hogy ismételten beadjam a jelentkezésem a soron következő pályázati ciklusra. Meglepetésszerűen az új pályázatom beadását követően érkezett a hír, hogy a projektem még- is csak megvalósulhat. Az örömteli hírt egy villámgyors két hetes felkészülés követte, és április 9-én ide is csöppentünk Zanzibárra. Itt szeretném megragadni az alkalmat, hogy bemutassam alkotótársamat Hoffmann Delillát, alkotócsoportom másik tagját. Akinek szintén nagyon sok köszönhető az ösztöndíj időszakában elért eredmények tekintetében. Nincs más hátra vágjunk is bele, hogy mi is történt az elmúlt 5 hónapban Zanzibáron.

3. Célkitűzések

Alkotói projektem előrehaladtával, és a további ottani tapasztaltoknak köszönhetően, az első pályázati terveimhez képest, a célkitűzéseim letisztultabbak lettek, a koncepciómban megfogalmazott kapcsolatfelvételi stratégiák működőképesnek bizonyultak, ami a legutóbbi azaz harmadik misszióban jóval több lehetőséget, szakmai kapcsolatot és kutatói területet realizált. Tevékenységem középpontjába a zanzibári utcai falfestészet képzőművészeti és művészetelméleti feltárása mellett, a sziget általános iskoláival való kollaboratív és kreatív együttműködések megszervezése valamint lebonyolítása került.

4. Beilleszkedés

A projekt szempontjából az első és alapvető kihívás, a beilleszkedés azon szintjének megugrása volt, hogy mzungu-ként/fehérként miként tudunk kiszakadni a turistákra vonatkozó és a lokál közösségek felől érkező sztereotípiák sémái közül. Ugyanis a szigeten nagyon erős azon helyi képzet, miszerint mindenki aki nyugat felől érkezik, nyaralni jött, és rengeteg pénzzel rendelkezik. Ezekhez az elvárásokhoz kapcsolódnak a sziget különböző folyamatai, és egész működése is, ami rendkívül aránytalan módon az ipari turizmus alárendeltjeként az anyagi és kulturális diverzitást drámai módon termeli újra. Azonban amit elsőként eredménynek könyvelhettünk el, hogy nem sokkal a kiérkezésünket követően, gördülékenyen indult el a beilleszkedési folyamat, és az előbb említett sztereotíp hátrányokon való túljutás. Öt hónap során a sziget megannyi kulturális közegével találkoztunk, és folytatunk jelenleg is kapcsolatot, helyi kulturális egyesülettől, állami iskolákon át, hotel tulajdonosokon keresztül, a helyi utcai művészekig bezárólag. Így minden eddiginél megalapozottabban és többrétűbben tudtunk tájékozódni a sziget kulturális környezetében. Mindezt összegezve az a tapasztalat, hogy Zanzibár szigetén egy ideális léptékű közösség működik, melynek a kapcsolati hálója leginkább a faluközösségek nyilvánosságához való két- élű viszonyához hasonlatos. Annak ellenére, hogy egyben nagyon gyors ritmusú nemzetközi találkozásai pont is. Ahol az egyik legvalóságosabb interkulturális élet zajlik, és benne tényleges súlya van a kulturális fúzióknak.

5. Kapcsolatok

Mindamellet, hogy kapcsolati hálónk többféle minőségben terjedt ki és jelenleg is épül, ezek közül három fő csapásirányt és tevékenységet szeretnék kiemelni. Elsőként említem a fogadó intézménnyel folytatott együttműködést. Kérkezés után személyesen is megismerhettük Ally Kamisht a State University of Zanzibar oktatóját. Vele és a hallgatóival kezdtük meg a közös munkát, ami rajzi és vizuális készségfejlesztő programként indult útjára. Második fontos kapcsolatot jelentik szállásadóink: Pállfy Noémi és Hussein Aly Mahamoud akik amellet, hogy rengeteget segítenek a hétköznapi funkcionális feladatok elvégzésében, és barátságos és csodálatos helyet biztosítanak a működésünkhöz, a legkomolyabb közreműködő partnereink is egyben. A Street Art Museum Zanzibar koncepcióját és elindítását kettőjünkkel karöltve valósítottuk meg. Hogy pontosan mit is jelent ez, azt a későbbiekben ismertetem.

Az általános iskolai workshopjaink képezik tevékenységünk harmadik részét. Az ehhez tartozó első kapcsolat kifejezetten hektikus volt. Érdeklőség kedvéért bemutatom "Abdult", időszakos civil segítőknek. Akivel véletlenül ismerkedtünk meg, és aki felajánlotta közreműködését, hogy segít a nyelv fordításában és apróbb technikai kérdésekben. Ez így is ment egy darabig, hatékonyan egyeztetett a általános iskolákkal, jópár alkalommal szerveztünk több napos street art fotógyűjtő túrákat, sőt elkísért egészen az Oktatásügyi miniszterasszonyhoz is, ahol engedélyt kaptunk, hogy állami iskolákban is festhessünk. S mint, hogy zanzibár egy végtelenül romantikus hely, így a kalandorok utazók, sőt tolvajok misztikus útvesztőiben elváltak útjaink. Most tekintsük át részletesebben a három fő irányvonalat.

6. Rajzsakkör a SUZA-án

Hetente alapozó rajzsakkört tartunk a Zanzibári Állami Egyetemen, Pedagógus és Turizmus menedzsment szakos hallgatóknak. Az állandó 7-9 fős létszámmal, leendő általános iskolai tanárok oktatói vizuális készségeinek közös fejlesztését kezdtük meg. Minthogy hasonló jellegű programra még nem volt példa ezen az egyetemen, így úttörők vagyunk ebben, aminek vannak előnyei és a hátrányai is. Attól eltekintve, hogy szerénynek mondhatók a technikai feltételek egy professzionális vizuális nevelést fejlesztő program lebonyolításához, így improvizatív és önszervező jelleggel alakítottuk ki a kreatív feladatokat, és a kurzus tematikáit. A feladatok között volt portrérajzolás, festés élő modell után, tájkép és térábrázolás, valamint előadások turizmus és modern kultúra témakörökben. Ezen túlmenően a kollaboratív interkulturális művészeti gyakorlatok kortárs tendenciát vizsgáltuk meg közösen. Jelenleg a szakkör első összefoglaló kiállítását tervezzük, ami várhatóan októberben az egyetem közösségi terében fog megvalósulni. Ally Kamishal és diákjaival, és összességében a SUZA-án egy befogadó és együttműködő közeget ismerhettem meg. A hallgatókban ott van az igény, hogy résztvegyenek minden új szakmai területről érkező kihívásban. A zárókiállítást követően a jövőben is folytatódni fog ez az együttműködés, és kíváncsiak vagyunk milyen kalandokat tartogat még a közös alkotómunka az állami egyetemen.

7. Általános iskolai workshopok

Az első látogatásunk alkalmával kipróbált módszerben, időről-időre vidéki és fővárosi általános iskolákat kerestünk meg, ahol a tanárokkal és a diákokkal közreműködve, közösségi falfestményeket hoztunk létre. A program célja, hogy tevékenységünkkel népszerűsítsük, és műveljük az élménypedagógia kortárs nevelő módszerét. Amelynek főbb célkitűzései a következők: Az élménypedagógia alapú csoportos foglalkozások célja, hogy a fiatalok jobban érezzék magukat a közösségeikben, gyakorolhassák szabad akaratukat, hogy megtapasztalhassák a csoportban nem minden kötelező. Továbbá ne csak a saját önbizalmuk erősödjön, hanem vegyék észre egymás értékeit is. Ez a szisztéma az alternatív konfliktuskezelési mód mellett, a csoportos együttműködés fontosságát is hangsúlyozza. Mindennek fókuszában a kreativitás szabadságának, és az élményalapú tanulásnak egymást feltételező komponensei állnak. Elsősorban azon megfontolásból választottuk ezt az irányt, mert úgy véljük a minőségi oktatótevékenység alapja, hogy mind az oktatók és mind a diákok egyaránt lépjenek ki a hagyományos oktatás passzívabb keretei közül, és váljanak aktív alkotóivá a közös időnek, miközben a csoportos alkotás élményén keresztül tesznek szert új tapasztalatokra.

Foglalkozásainkon egy nagyméretű falfestmény rögtönzött csoportos megalkotása történik, mely kihívás során a diákok egy új helyzetben, kreatív játék közben tapasztalhatják meg az együttműködést, és leginkább azt, hogyan válhatnak környezetük aktív alakotóivá. Ezekből fakadóan azt is megismerhetik, hogy mit jelent egyszerre csoportban is dolgozni, és mindeközben egyedinek is maradni, hogy ezen két egyszerre szükségszerű és elementáris elvárást, hogyan lehet játékosan ötvözni. A projekt aktualitása abban is mérhető, hogy a legtöbb zanzibári általános iskolában, beleértve az államiakat és magániskolákat is, többnyire nagy létszámú, iskolánként akár 600-900 gyermek is alkothat egy közösséget. Az oktatás jellemzően kevés felszereléssel, és ezzel a magas létszámmal működik. Ebben a formában nagyon kevés lehetőség van arra, hogy egy-egy diák személyes figyelemet kapjon. Így kognitív kompetenciáik is különböző szinteken fejlődnek. Minthogy a diákok kompetenciáinak szórtsága többnyire az írás, olvasás területeket érinti, ezért az órákon többnyire képek és ábrák segítségével repetitív gyakorlatokat végeznek a 6-12 éves korú gyermekek. Amelyek során angol nyelven, kórusban játékszerűen ismételtetik, akár a hét napjait, a betűket, a számokat vagy a fontosabb kifejezéseket. Mi organikusán próbálunk kapcsolódni ehhez az oktatási struktúrához. Tapasztalataink pedig rendkívül jók, az együttműködések gördülékenyek, és a diákok és az oktatók maximálisan kooperatívak. Általában 20-30 gyermek kapcsolódik be egy-egy workshopunkba, ami során az általunk előkészített, félig kész murális munka befejezésére invitáljuk a diákokat. Az idősebb korosztályoknak (10-12 év) felkínálunk néhány koncepciót a falfestmény befejezéséhez, ilyen volt például a Charity School Bwejuu-ban elkészített falrajz. Ahol színes négyzetekbe az abc betűihez kellett megfesteniük a különböző állatokat. A fiatalabb korosztályoknak pedig szabadkezet hagytunk. Mivel az a tapasztalat, hogy az alsócsoporthoz számára alkalomadtán annyira újszerű a festék és az ecsethasználat, hogy már a matériváal való ismerkedés is maximális kalandot jelent a számukra. Efféle meg- közelítésre példa a Beautifulmind School freskója, ahol a tájkép alapra kerültek fel a gyermekek expresszív gesztusai. Ilyen szituációkban mindig nagy meglepetés, hogy mi lesz a közös munka végeredménye, egyben az is elmondható, hogy oktatói oldalról lenyűgöző látni a gyermekek vizuális improvizációs igényeit és amplitúdóit.

Az általános iskolákkal való együttműködést az egyik legsikeresebb irányvonalunknak tartunk, amit a jövőben is folytatunk. A tervünk az, hogy ezt az alap projektet is minél inkább becsatornázzuk a soron következő Street Art Museum Zanzibár működésébe.

8. Street Art Museum Zanzibar

A zanzibári kutatói utunk fő csapása első hallásra akár merésznek is tűnhet, de ez minket nem tántorított el a megvalósítástól. Az első és a második utunk során találkoztunk a szigetre valamint egész Tanzániára jellemző utcai falfestéssel. Melyek többnyire az utcai boltok kapuin és homlokzatain jelennek meg. Ez az egyedi kifejezésforma, egy kiterjedt és ma is aktív festészeti világot takar. A rá jellemző egyedi komponensekkel, mint a naiv festészet, graffiti, street art, vagy akár a reklámgrafika. Érdekes megfigyelni, hogy ez a különleges környezetalakító tendencia, a helyiek számára olyannyira a hétköznapiok részét képezi, hogy a lokál értelemzések többnyire a "fundi" azaz szakmunkaként értelmezik, a máskülönben abszolút remekműveket. Általánosan is elmondható, hogy még intézményi szinten is hasonló a helyzet, ha kulturális értékmeghatározás vagy konzerválás kihívásai felől közelítünk. Például Zanzibár egyetlen múzeumának három éve megkezdődött renoválása máig sem fejeződött be. Dar es Salaam-ban tett látogatásunk során pedig fényderült arra, hogy Tanzánia Nemzeti Múzeuma ugyan látogatható, azonban alapvető strukturális hiányosságokkal küzd. Véletlenszerűen elrendezett műtárgyak és leletek, az összekevert természettudományos és művészeti tematikákon át azt mondhatjuk, hogy az intézmény progresszió nélkül működik. Ezeket nem elmarasztalásból kell megállapítanunk, hanem annak a negatív hatásnak az eredményeként, miszerint a lokális kultúrát valamint a turizmust, elsősorban a természeti szépségekre és luxusra kiélezett "ipari" turisztikai élmények termelésére ösztönzi.

Visszatérve az utcai művészethez, a második itt tartózkodásom alatt egy nagyobb lélegzetvételű motívumgyűjtést valósítottam meg, aminek eredményeként megszületett a Zanzibar Originals fotókönyv. A zanzibári street art motívumgyűjtő munkát jelenleg is folytatom. Négy hónap alatt szisztematikusan körbejártam segítőimmel Zanzibárt, és körbelül 90%-át dolgoztam fel a sziget street art színterének. Jellemzően utcai fodrászatok, hentesüzletek, és zöldséges boltok portáljain jelenik meg az egyedi festés. A gyűjtőmunka során fogalmazódott meg bennem a gondolat, hogy ez annál komolyabb témakör, mint egy vagy kettő fotókönyv megjelentetése, Nagyobb léptékben kell gondolkodnom, a szóban forgó vizuális mezőről. Jelen pillanatban szintén tartalékos státusban lévő második Eötvös pályázat munkatervével összhangban, ennek az egész utcai művészetnek a modern kulturális integrálását tűztem ki célul. Ami a lokalitás felől az új kulturális narratívák felmutatásán keresztül, a turizmus oldaláról pedig a "smart tourism" erősítésében lát perspektívát.

Projektünk a zanzibári street art kultúrához rendelt múzeum koncepció és szervezet. Ami működésével mozgásba hozza, és összehangolja a progresszív kortárs intézményi, és a lokális autentikusság és egyediség értékeit. Az elmúlt öt hónap során organikusan bontakoztak ki a lehetőségek és így merült fel a Street Art Múzeum Zanzibar megalapítása. Küldetését tekintve, a szóban forgó egyedi festészeti tendenciának mai modern diskurzusba való beemelésére hivatott. Valamint az utcai falfestő közösség feltérképezéséről, és támogatásáról szól. Az itt töltött időszak alatt egy széleskörű fotóarchívum és tematikus kültéri tárlat létrehozása valósult meg, és jelenleg zajlanak az előkészületek, hogy a klasszikus és modern múzeumi hatáskörök legtöbbszörben kiteljesedjünk. Pillanatnyilag egy új kulturális brand felépítése történik, aminek missziója egy átláthatóbb és kölcsönösebb interkulturális aktív közeg megteremtése.

2023 augusztus 20-án indultunk, együttműködő partnerünk a Villa Noemi vendégház, amely augusztus közepétől biztosít helyet az első zanzibári street art tárlatnak. Ami Bwejuu településen pár száz

méterre az óceántól, a sziget egyik legnépszerűbb partszakaszán található. A kiállítás egy rendkívül lenyűgöző egzotikus kertben került felállításra. Maga a kert és a kiállítás egyenrangúan alkotják meg a múzeum egyedülálló atmoszféráját. A projektről elmondható, hogy a hosszútáv jegyében egy nonprofit kulturális vállalkozásként indult el. A tárlat 46 különböző méretű kültéri reprodukción mutatja be a zanzibári street art egyedi történetét és gazdagságát, amihez több mint 130 négyzetméter vászon került kinyomtatásra. A múzeum megnyitására elkészült egy impozáns kiadványsorozat, melyeket egyszerre tekinthetünk művészeti albumoknak és reform szuveníreknek is. Amelyek valódi kulturális értékkel bírnak és illeszkednek a smart tourism új elvárásaihoz. Ezekkel és egy természetközeli misztikus kulturális élménnyel azt szeretnénk elérni, hogy a lokális kultúra is felismerje saját értékeit, és fedezze fel, hogy rendkívül fontos az, hogy milyen formában reprezentálja önmagát. Ezenkívül turisztikai szempontból is óriási a jelentősége annak, hogy az idelátogatók valódi kulturális élményekkel és tárgyakkal térjenek haza. Összességében így mindkét fél számára előnyös narratívát közölhetünk, aminek első számú kritériuma a kulturális egyenlőség újratemelése.

8. A projekt jövője

A terveink között szerepel az, hogy a Street Art Múzeum, mint nemzetközi nonprofit szervezet teljesebben ki. Ezzel összhangban ezt a rendkívüli festészeti irányzatot, és a mögöttük lévő alkotókat beemeljük a sziget kulturális klasszikusai közé. A pályázati időszakom első számú eredményét a Street Art Múzeum elindításában látom, ami hosszútávú együttműködést és interakciót jelent szélesebb kulturális értelemben is. Ami akár szorosabbra is fűzheti a Magyar-Tanzán nemzetközi kapcsolatokat. Ezért nem is utazunk vissza az ösztöndíj időszak lejáta után. Jelenleg a múzeum projekt nonprofit szervezetté alakításának előkészületei zajlanak, ezt pedig egy intenzív networking időszak követi.

9. Személyes élmények

A Zanzibáron eltöltött öt hónap rendkívül izgalmas, különleges kihívásokkal teli alkotói időszakot jelent számomra. Ezzel összhangban, organikus módon egyre jobban beilleszkedünk a helyi közösségekbe. Ebben nagy segítségünkre voltak és vannak az időközben kialakított sokrétű kapcsolataink. Partnereinknek és új barátainknak ezúton is köszönjük a befogadó és inspiráló közeget, amiről mostanra biztosan érezzük, hogy mi is hozzátehetünk. A Zanzibáron szerzett tapasztalatok az eddigi legnagyobb hatást gyakorolták szakmai tevékenységemre. Az ösztöndíj időszaka során kialakult kreatív irányok, olyan alkotói léptékváltást kínáltak fel számomra, amik az eddig legnagyobb szakmai kihívást és hosszútávú missziót irányoztak elő. Ezúton is köszönöm a Tempus Alapítványnak a lehetőséget és a támogatást valamint a megtisztelő figyelmet.

Gwizdala Dáriusz

23 09. 13.

Zanzibár